

KRIMINALITETA V LJUBLJANI V ČASU PANDEMIJE COVIDA-19

IZA KOKORAVEC IN GORAZD MEŠKO

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija.
E-pošta: iza.kokoravec@fvv.uni-mb.si, gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si

Povzetek V času, ko je svet v izrednih razmerah in vlade sprejemajo različne zaščitne ukrepe, da bi preprečile širjenje covid-19, se poleg socialnega življenja spreminjajo tudi trendi v kriminaliteti. Po pričanju svetovnih strokovnjakov prijavljena kriminaliteta niha, vendar večina oblik kaznivih dejanj načeloma upada. Po pregledu policijske statistike za obdobje 1. 1.–31. 8. 2020 v Ljubljani in primerjavi z istim obdobjem v letu 2019 smo ugotovili, da je prijavljena kriminaliteta upadla. Skupno število kaznivih dejanj in prekrškov je upadlo, prav tako pa so v upadu ropi, tatvine, vlomi in nasilje v družini. Inštitut za kriminologijo, spletni mediji in časniki, ki poročajo o kriminaliteti v celotni Sloveniji, poročajo o porastu nasilja v družini, nekateri pa poročajo tudi o porastu tatvin in vlomov. V prihodnosti pričakujejo porast kibernetске kriminalitete, saj vedno več ljudi in podjetij zaradi novonastalih razmer uporablja spletne storitve, kar predstavlja nova tveganja in odpira nove priložnosti za storilce.

Ključne besede:

covid-19,
kazniva
dejanja,
analiza,
pandemija,
Ljubljana.

CRIME IN LJUBLJANA IN THE TIME OF COVID-19 PANDEMIC

IZA KOKORAVEC & GORAZD MEŠKO

¹ University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia.
E-mail: iza.kokoravec@fvv.uni-mb.si, gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si

Abstract At a time when the world is faced with exceptional conditions, and governments are taking various precautions to prevent the spread of the COVID-19, in addition to social life, trends in crime are also changing. According to world experts, reported crime fluctuates, but most forms of crime are in decline. After reviewing police statistics for the period from 1. January to 31. August 2020, in Ljubljana and comparing them with the same period in 2019, we found that reported crime had decreased. A total number of offences and misdemeanours have declined, as have robberies, thefts, burglaries, and domestic violence. The Institute of Criminology, online media, and newspapers in Slovenia have reported an increase in domestic violence, while some also reported a rise in thefts and burglaries in the country. Cybercrime is expected to increase in the future as more people and businesses move online due to the newly formed conditions, using online services, which poses new risks and opens up new opportunities for perpetrators.

Keywords:
COVID-19,
crime,
analysis,
pandemic,
Ljubljana.

1 Uvod

Svet se je v začetku leta 2020 zaradi pojava pandemije covida-19 začel radikalno spreminjati in vsakdan posameznikov je doživel popoln preobrat. Vlade so po vsem svetu sprejele zaščitne ukrepe, omejile gibanje, zaprle meje in prebivalcem svetovale, naj si umivajo roke, se razkužujejo in ostajajo doma v upanju, da bi preprečile širjenje pandemije v vse bolj globaliziranem svetu (Halford, Dixon, Farrell, Malleson in Tilley, 2020; Hodgkinson in Andresen, 2020; McDonald in Balkin, 2020). Narava dela in ekonomija sta se dramatično spremenili. Veliko podjetij se je zaprlo in večina ljudi je začela z opravljanjem dela od doma zaradi uvedbe karantene, čeprav so tudi v tem obdobju obstajale izjeme za izhod v primeru nujnih opravil, kot so nakup živil in zdravlil ter obiski zdravstvenih ustanov (McDonald in Balkin, 2020). Čeprav je bila velika večina sveta v samoizolaciji in se je socialno življenje za mnoge močno spremenilo, je bilo delavcem ključnih služb (zdravstvenim delavcem, policistom ipd.) dovoljeno, da zapuščajo svoje domove za delo (Hodgkinson in Andresen, 2020). Pandemija in vladni ukrepi so začeli vplivati na kompleksna družbena področja, kot so vzorci dela, mobilnost, potrošnja, socialna kohezija in samomor, ter ustvarili spremembe v priložnostih za izvrševanje kaznivih dejanj (v nadaljevanju KD) (Buil-Gil, Miró-Llinares, Moneva, Kemp in Castaño, 2020).

2 Gibanje kriminalitete v izrednih razmerah

Z uvedbo zaščitnih ukrepov in socialnega distanciranja je bilo kmalu jasno, da bodo učinki na kriminaliteto znatni in nepričakovani (Halford et al., 2020). Raziskave o kriminaliteti v času izrednih dogodkov so pokazale, da lahko premik v kolektivnem vedenju povzroči tudi spremembe v vedenju storilcev kaznivih dejanj (v nadaljevanju KD), in prav v času naravne katastrofe, izgreда, električnega izpada ali pandemije lahko takšen dogodek deluje kot neke vrste naravni eksperiment (Hodgkinson in Andresen, 2020). Kriminologi po vsem svetu ocenjujejo, da bo zaradi trenutnih razmer prišlo do bistvenih sprememb v obsegu in strukturi kriminalitete, prav tako pa trenutne razmere na eni strani povečajo dejavnike, ki spodbujajo nekatere oblike KD, in na drugi strani zavirajo dejavnike, ki so ključni za izvajanje drugih KD (Plesničar, Drobňjak in Filipčič, 2020).

2.1 Teoretične razlage o nihanju kriminalitete

Hodgkinson in Andresen (2020) opisujeta tri glavne teoretične razlage, kako se kriminaliteta pojavlja ali premika med izjemnim dogodkom. Te teoretične razlage vključujejo socialno kohezijo in altruizem, socialno neorganiziranost in teorije priložnosti. Teorija socialne kohezije po Bartonu (1969) napoveduje, da se stopnja kriminalitete v izjemnih primerih zmanjša ali ostane stabilna. Teorija trdi, da si ljudje v izrednih razmerah bolj verjetno medsebojno pomagajo in delujejo altruistično. Vendar je bila ta teoretična perspektiva močno kritizirana, saj številne skupine med izjemnimi dogodki ne prejmejo enake pomoči in so njihove socialne mreže oslABLJENE ali izginejo. Druga teoretična razlaga izhaja iz domneve o vplivu družbene dezorganizacije (Shaw in McKay, 1942) na porast kriminalitete. Ta napoveduje povečanje kriminalitete, ko se red v družbi zmanjša oz. ko se pojavijo nepredvidljivi – izjemni dogodki, ki slabijo moč družbenega nadzorstva in omogočajo razvoj asocialnega vedenja. Tretja razlaga (Felson in Clarke, 1998) poudarja priložnosti za izvrševanje različnih KD, saj je v izrednih razmerah stopnja kriminalitete odvisna od vrste KD v perspektivi dinamike storilec – oškodovanec in – sposoben varuh.

2.2 Napovedi rasti in upada oblik kriminalitete

Politike omejevanja gibanja in zaščitnih ukrepov zaradi covida-19 na različne načine vplivajo na različne vrste KD. Zaprtje vseh nebistvenih podjetij pomeni, da so ljudje začeli manj delati, nekateri so izgubili dobiček ali celo službe, kar nato prinaša več možnosti za izvrševanje KD odpuščenih delavcev ali pa storilec KD, ki se drugače ukvarjajo tudi z legitimnimi posli, več priložnosti za izvrševanje KD (McDonald in Balkin, 2020).

Med KD, katerih izvrševanje je zaradi prisotnosti ljudi doma v tem času omejeno, sodijo tatvine, lahke ali hujše telesne poškodbe in motenje javnega reda in miru. Na zmanjšanje teh in drugih KD pomembno vplivajo ukrepi omejitve gibanja in druženja, ki zavirajo ali ustvarjajo priložnosti za izvrševanje KD (Plesničar et al., 2020). Pričakovati je, da se bo zaradi podaljšanega časa bivanja doma povečalo skrbništvo in nadzor pred vlomi, da se bo zaradi razširjenega zapiranja trgovin in podjetij zmanjšala kraja, prav tako pa se lahko pričakuje zmanjšanje KD ropa in napada oz. telesnih poškodb, saj se storilci in žrtve ne morejo zblíževati na enake

načine, kot so se lahko pred pandemijo (Halford et al., 2020; Hodgkinson in Andresen, 2020).

Med KD, katerih izvrševanje je v tem času postalo mogoče ali lažje, sodijo razne oblike goljufij pri nabavi, ponaredbi in tihotapstvu zaščitne opreme, zlorabe pri uveljavljanju raznih oblik pomoči, nasilje v družini in zloraba otrok (Plesničar et al., 2020). Poleg tega obstaja bojazen, da bi naraščajoče stopnje brezposelnosti in negotovi finančni časi zmanjšali sposobnost odhoda potencialnih žrtev in ustvarili trajno nevarno okolje zanje (Bullinger et al., 2020; Hodgkinson in Andresen, 2020). Medtem ko se delo in življenje v veliki meri premikata na splet, se pojavljajo priložnosti za razcvet kibernetске kriminalitete zaradi večje virtualne mobilnosti in motiviranim storilcem ponujajo nove možnosti za prevare ter nove žrtve (Halford et al., 2020).

Pri drugih KD je situacija bolj nejasna in je napovedovanje sprememb težje. Težava je namreč v temnem polju kriminalitete, saj prijavljena dejanja prikažejo sliko le zaznane in ne dejanske kriminalitete. Mnogo KD pravzaprav ni zaznanih ali pa jih žrtve iz različnih razlogov ne prijavijo, predvsem npr. v primeru gospodarske kriminalitete ali nasilja v družini (Plesničar et al., 2020).

3 Kriminaliteta v Sloveniji

V Sloveniji je bila epidemija razglašena 12. 3. 2020, istega dne pa je bilo napovedano, da se s 16. 3. 2020 zaprejo vrtci, šole in univerze ter ustavi javni promet. Prepoved gibanja med občinami je začela veljati 30. 3. 2020 in je trajala do 30. 4. 2020. Plesničar et al. (2020) so ugotovili, da pri primerjanju skupnega števila zaznane kriminalitete med letoma 2019 in 2020 v obdobju 13. 3.–13. 4. ni prišlo do posebnih razlik, saj so v letu 2020 na policiji zaznali le 1,5-odstotni padec. Najštevilčnejši porast so zaznali pri KD, ki varujejo zakonsko zvezo, družino in otroke (10 %), največ upada pa so zaznali pri KD zoper gospodarstvo, KD zoper uradno dolžnost, javna pooblastila in javna sredstva. Tudi nekateri spletni mediji in časniki so poročali o porastu ali upadu kriminalitete. Na spletnem portalu Siol so pisali, da v primerjalnem obdobju 1. 1.–21. 9. 2020 epidemija covida-19 v Sloveniji ni bistveno pripomogla k zmanjšanju kriminalitete. Letos je policija obravnavala več primerov vlovov v stanovanja in hiše, prav tako pa je bilo več nasilja v družini kakor prejšnje leto. V omenjenem obdobju je policija obravnavala 10 % več KD nasilja v družini,

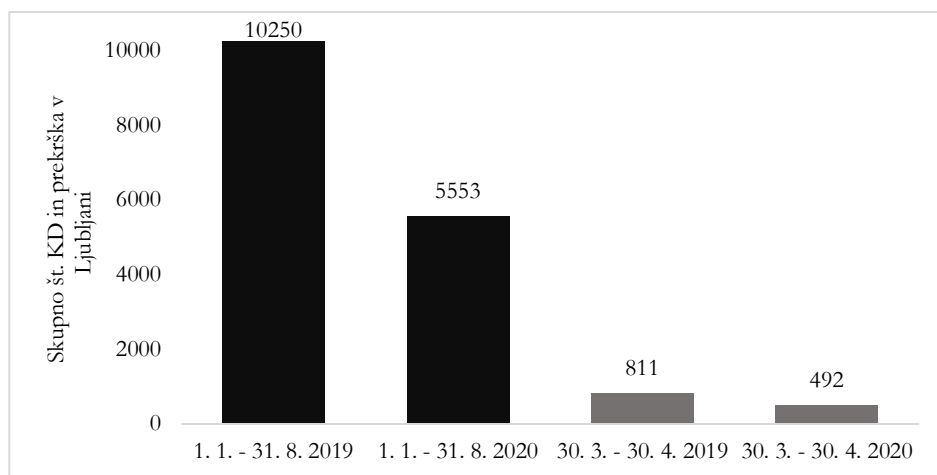
kot leta 2019, 25 % manj ropov in 18,4 % manj KD zanemarjanja mladoletne osebe in surovega ravnanja (R. A. in I. M., 2020). V Večerju je Žišt (2020) poročala o padcu števila velikih tatvin za 45 %, vlomov in ropov v prvem tednu po uvedbi ukrepov. V primerjalnem obdobju v marcu pa so prav tako obravnavali manj KD nasilja v družini, kot v prejšnjem mesecu. Poročali so o porastu tatvin za 37 %. Na 24ur je Vrečar (2020) pisala o primerjavi števila KD nasilja v družini s predhodnim letom in ugotovila 25-% porast. V Mladini so opozorili na porast kibernetске kriminalitete, saj napadalci izkoriščajo negotove socialne in ekonomske razmere, večja odvisnost ljudi in podjetij od spleta pa ustvarja nove priložnosti za napadalce, ki ciljajo tudi na večje institucije in zdravstvene ustanove (I. K., 2020).

3.1 Primerjava kriminalitete v Ljubljani (1. 1.–31. 8. za leti 2019 in 2020)

V nadaljevanju prispevka se bomo ukvarjali s primerjavo izbranih KD v Ljubljani in kršitev javnega reda in miru, ki jih je drugi avtor zbral skupaj s predstavniki Policijske uprave Ljubljana za svetovno študijo o kriminaliteti v glavnih mestih, ki jo koordinira Manuel Eisner z Inštituta za kriminologijo Univerze v Cambridgeu, Velika Britanija, kjer so izbrali kazniva ravnanja za mednarodno primerjavo, zato smo v analizo vključili samo podatke iz te študije. Opravili smo primerjavo izbranih KD in prekrškov v mestu Ljubljana za obdobje 1. 1.–31. 8. v letu 2020 s podatki iz predhodnega leta. Opravili smo tudi primerjavo v času prepovedi gibanja med občinami. Predstavljamo analizo za KD tatvine, ropa, roparske tatvine, vloma, tatvine motornega vozila, nasilja v družini (kot so opredeljene v Kazenskem zakoniku (KZ-1)¹) in za prekršek nasilje v družini (kot je opredeljen v Zakonu o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1)²). Zanimala nas je tudi primerjava nasilja v družini v izbranem obdobju, saj je več avtorjev (Bullinger et al., 2020; Plesničar et al., 2020; R. A. in I. M., 2020; Vrečar, 2020) poročalo o porastu v času epidemije in še posebno v času omejenega gibanja med občinami.

¹ Kazenski zakonik (KZ-1), Uradni list RS, št. 50/12.

² Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1), Uradni list RS, št. 70/06.

Slika 1: Skupno število KD in prekrška v merjenih obdobjih v Ljubljani

Vir: lastni.

Slika 1 prikaže situacijo kriminalitete v Ljubljani v merjenem časovnem obdobju ter v času omejenega gibanja med občinami v primerjavi z letom 2019. Opazen je precejšnji upad skupnega št. KD in prekrška tako v obdobju prepovedanega gibanja med občinami (−39 %) kot v merjenem obdobju (−46 %) glede na isto obdobje v prejšnjem letu.

Tabela 1: Število KD in prekrška v obdobju 1. 1.–31. 8. za leti 2019 in 2020 v Ljubljani

KD in prekršek	1. 1.–31. 8. 2019	1. 1.–31. 8. 2020	Delež rasti/upada
Roparska tatvina	26	17	−35 %
Rop	111	67	−40 %
Tatvina	7298	3723	−49 %
Posilstvo	16	5	−69 %
Huda telesna poškodba	20	8	−60 %
Umor	2	3	50 %
Vlom	2067	1297	−37 %
Tatvina motornega vozila	106	74	−30 %
Nasilje v družini (KZ-1)	203	120	−41 %
Nasilje v družini (ZJRM-1)	401	239	−40 %

Vir: lastni.

Tabela 1 prikaže podrobnejšo situacijo upada ali rasti po posameznih KD v merjenem obdobju. Pri vseh oblikah, razen pri umoru, zaznamo najmanj 30-% upad v št. KD v primerjavi s prejšnjim letom. Opazen je upad tako pri ropu (–40 %), tatvini (–49 %) in vlomu (–37 %) kot presenetljivo tudi, glede na medijsko poročanje in mnenja strokovnjakov, pri nasilju v družini (–41 % in –40 %).

Tabela 2: Število KD in prekrška v 30. 3.–30. 4. za leti 2019 in 2020 v Ljubljani

KD in prekršek	30. 3.–30. 4. 2019	30. 3.–30. 4. 2020	Delež rasti/upada
Roparska tatvina	1	3	200 %
Rop	3	2	–33 %
Tatvina	595	324	–46 %
Posilstvo	2	1	–50 %
Huda telesna poškodba	2	0	–100 %
Umor	0	1	100 %
Vlom	145	124	–14 %
Tatvina motornega vozila	4	6	50 %
Nasilje v družini (KZ-1)	17	8	–53 %
Nasilje v družini (ZJRM-1)	42	23	–45 %

Vir: lastni.

Tabela 2 prikaže situacijo upada ali rasti po posameznih KD v obdobju prepovedanega gibanja med občinami. Tudi tu pri večini oblik zaznamo opazen upad, razen v primeru roparske tatvine, umora in velike tatvine vozil. Zaradi majhnih števil in razlik pri večini KD težko sklepamo statistično veljavne zaključke. Vseeno pa lahko pri kategorijah z več zaznanimi primeri (tatvina, vlom) v času, ko so bili zaščitni ukrepi v Sloveniji na vrhuncu, opazimo viden upad. Padec pri tatvinah je bil 46 %, pri vlomu 14 %, pri nasilju v družini pa 53 % in 45 %.

4 Razprava

V prvem valu izrednih razmer se praviloma podre družbena struktura in zavladata strah ter panika. Takrat je socialna kohezija oslABLJENA in družba pogosto težko ohrani nadzor nad asocialnim vedenjem. Večina ljudi se nato začne držati sprejetih zaščitnih ukrepov in kriminaliteta upade, prav tako pa se med posamezniki ustvari povezanost. Čez čas, ko se razmere umirijo ali ustalijo in družba spet vzpostavi organizacijski sistem, tudi kriminaliteta začne naraščati. Izredne razmere ustvarijo tudi različne priložnosti, ki jih delinkventni posamezniki izkoriščajo v svojo korist,

kar povzroči razcvet določenih KD. Tako kot drugje po svetu, se je tudi v Ljubljani kmalu poznal splošni upad v kriminaliteti. Nekatere izmed naših ugotovitev se skladajo s poročanimi dejstvi, nekatere pa prikažejo drugačno situacijo. Presenetljivo je, da smo v Ljubljani zaznali velik upad pri prijavi KD in prekrškov nasilja v družini, kar poraja vprašanja o dinamiki življenja in družbenega nadzorstva v preučevanem času. Trenutno stanje kriminalitete v Sloveniji se večinoma sklada s stanjem v Evropi in ZDA. Djordjević in Dobovšek (2020) sta opravila analizo kriminalitete za prvih šest tednov od začetka pandemije v šestih državah zahodnega Balkana in ugotovila, da je prišlo do povečanja v ceni konoplje, poživil ter zaščitne opreme, prav tako pa do raznih prevar z uporabo digitalnih tehnologij ter vlomov v kioske, farmacije, trgovine, skladišča, menjalnice in vozila. V ZDA so poročali o pomembnem upadu kriminalitete. McDonald in Balkin (2020) sta poročala, da so v petih glavnih mestih (New York, San Francisco, Los Angeles, Chicago in Philadelphia) poročali o najmanj 12-odstotnem in največ 52-odstotnem upadu nasilnih in premoženjskih KD. Bullinger et al. (2020) so ugotovili, da je povečan čas bivanja doma zmanjšal število klicev na policijo, vendar se je povečalo število KD, povezanih z nasiljem v družini. Buil-Gil et al. (2020) so v Veliki Britaniji ugotovili porast v prijavih kibernetске kriminalitete, kjer so bili žrtve večinoma posamezniki, ne organizacije.

Izziv, s katerim se moramo soočiti v prihodnosti, je nedvomno kibernetška kriminaliteta. Trend se ne bo samo nadaljeval, temveč se bo tudi povečal, saj se je veliko sistemov v tem času premaknilo na splet, napadalci pa bodo le še okrepili svoje dejavnosti in razvili naprednejše metode (Bizovičar, 2020; Djordjević in Dobovšek; 2020; I. K., 2020). »Ozaveščenost o kibernetški kriminaliteti je pri nas primerljiva z razvitimi trgi v EU, saj se vse več podjetij zaveda tveganja, a ga morda ne jemlje še dovolj resno.« (Bizovičar, 2020) Po koncu epidemije bo razvidno, koliko novih rutin in navad, ki smo jih ustvarili, bomo obdržali ter se soočili z izzivom ohranjanja padca kriminalitete in preprečevanja nadaljnjega razcveta določenih KD v Sloveniji.

Literatura

- Barton, A. H. (1969). *Communities in disaster: A sociological analysis of collective stress situations*. New York: Doubleday.
- Bizovičar, M. (2020). Spletni goljufi izkoriščajo covid-19. *Delo*. Pridobljeno na https://www.delo.si/gospodarstvo/novice/spletni-goljufi-izkoriscajo-covid-19/?fbclid=IwAR2rjYjGRzWHiH4qr-jIRh6hfCxbOwlGq1HXwqE2Rxm_t8ibseq6I5htU8Q

- Buil-Gil, D. B., Miró-Llinares, F. M., Moneva, A., Kemp, S. in Castaño, N. D. (2020). Cybercrime and shifts in opportunities during COVID-19: A preliminary analysis in the UK. *European Societies*, 1–13. doi:10.1080/14616696.2020.1804973
- Bullinger, L. R., Carr, J. B. in Packham, A. (2020). *COVID-19 and crime: Effects of stay-at-home orders on domestic violence*. Massachusetts: National Bureau of Economic Research. Pridobljeno na <https://www.nber.org/papers/w27667>
- Djordjević, S. in Dobovšek, B. (2020). Organised crime in Western Balkans Six at the onset of coronavirus. *International Journal of Sociology and Social Policy*. doi: 10.1108/IJSSP-06-2020
- Felson, M. in Clarke, R. V. (1998). *Opportunity makes the thief: Practical theory for crime prevention*. London: Development and Statistics Directorate. Pridobljeno na <https://www.semanticscholar.org/paper/Opportunity-Makes-the-Thief-Practical-theory-for-Felson-Clarke/f37ac39eb0c432a2f4ff4e07fc62a6d9974d55d2>
- Halford, E., Dixon, A., Farrell, G., Malleson, N. in Tilley, N. (2020). Crime and coronavirus: Social distancing, lockdown, and the mobility elasticity of crime. *Crime Science*, 9(11), 1–12. doi:10.1186/s40163-020-00121-w
- Hodgkinson, T. in Andresen, M. A. Show me a man or a woman alone and I'll show you a saint: Changes in the frequency of criminal incidents during the COVID-19 pandemic. *Journal of Criminal Justice*, 69, 1–13. doi:10.1016/j.jcrimjus.2020.101706
- I. K. (5. 8. 2020). Alarmanten porast kibernetkega kriminala v času pandemije. *Mladina*. Pridobljeno na <https://www.mladina.si/200411/alarmanten-porast-kibernetkega-kriminala-v-casu-pandemije/>
- McDonald, J. F. in Balkin, S. (2020). *The COVID-19 virus and the decline in crime*. Pridobljeno na https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3567500
- Plesničar, M. M., Drobnjak, M. in Filipčič, K. (2020). *Kriminaliteta v času COVID-19: Študija*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo. Pridobljeno na <http://inst-krim.si/wp-content/uploads/2020/04/Kriminaliteta-v-dobi-covid-19.pdf>
- R. A. in I. M. (1. 10. 2020). Krute posledice koronavirusa, o katerih se premalo govori. *Siol.net*. Pridobljeno na <https://siol.net/novice/slovenija/krute-posledice-koronavirusa-o-katerih-se-premalo-govori-535566>
- Shaw, C. R. in McKay, H. D. (1942). *Juvenile delinquency and urban areas: A study of rates of delinquents in relation to differential characteristics of local communities in American cities*. Chicago: University of Chicago Press.
- Vrečar, U. (8. 4. 2020). Ujete med štirimi stenami: Žrtve težje pokličejo na pomoč, saj so zaprte skupaj z nasilnežem. *24ur.com*. Pridobljeno na <https://www.24ur.com/novice/slovenija/nasilje-v-druzini.html>
- Žišt, D. (27. 3. 2020). Policija: V času omejitev manj kriminala. *Večer*. Pridobljeno na <https://www.vecer.com/kronika/polcija-v-casu-omejitev-manj-kriminala-10149096>